BİLGİLENDİRME TASARIMINDA DİSİPLİNLERARASI TASARIM İŞBİRLİĞİ VE GRAFİK TASARIMIN BU İŞBİRLİĞİNDEKİ YERİ

Cihan AYBAY
Kayseri Erciyes Üniversitesi
cihanby@gmail.com

ÖZ

Bilgi çağının yaşandığı günümüzde, bilgiye erişim ve iletişim olanakları büyük bir hızla gelişmektedir. Bu gelişim öyle bir boyuttadır ki, artık kendine özgü renk, ses ve mesaj trafiğiyle yeni bir dili temsil etmektedir. Bu güç, onu kavramayan ve hızına ayak uyduramayan toplumların uluslararası alanda var olabilmelerini engellercesine her geçen gün daha da büyümektedir. Birçok alanda olduğu gibi iletişim teknolojileri alanındaki hızlı gelişmelerin sonucu olarak ulaşılması kolay hale gelen bilgi, yoğun bir şekilde artmaya başlamıştır. Mevcut bilgiyi hedef alıcıya doğru ve hızlı bir şekilde aktararak bu bilgi yoğunluğunun neden olduğu karmaşadan insanları kurtarmak için bilgiyi sistemli bir biçimde sunmayı amaçlayan bilgilendirme tasarımının gerekliliği önem kazanmıştır. Günlük hayatta; bir adresi bulamamak, belirsizlik içinde kaybolmak, bir işareti anlayamamak vb. durumların sebebi eksik ve yanlış bilgilendirmeden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bilgilendirme sistemleri yaşamımızı kolaylaştıran önemli bir gerekliliktir. Bu alanda başarılı tasarımların ortaya konulabilmesi için disiplinlerarası işbirliğine ve bu işbirliği içerisinde tasarımlara şekil ve yön verecek grafik tasarım disiplinine ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: *Bilgilendirme Tasarımı, Grafik Tasarım, Disiplinlerarası İşbirliği*

DISCIPLINARY DESIGN COOPERATION AND GRAPHIC DESIGN IN DISPLAY DESIGN LOCATION IN THIS COOPERATION

ABSTRACT

Today that has the information age, access to information and communication facilities are developing very rapidly. This development is a size such that no more distinctive color, sound, and represents a new language with message traffic. This power can not keep up with him unreceptive and speed of their society to exist in the international arena is growing with each passing day engellerce. As in many areas of information communication technology it becomes easy to achieve as a result of rapid developments in began to intensively rise. And transferring existing knowledge to target the right buyers quickly to save the people from confusion caused by the density of information has become more important this information in a systematic manner the requirements of the design aims to provide information. in daily life; can not find an address, get lost in limbo, so to understand a sign. cause of the condition is caused by incomplete and misinformation. Therefore, information systems are an important requirement that facilitates our lives. In this area, the interdisciplinary collaboration in order to demonstrate the successful design and design that will give shape and direction in cooperation is needed to graphic design.

Keywords: *Information Design, Graphic Design, Interdisciplinary Collaboration*

GİRİŞ

Bilgilendirme tasarımı, henüz grafik tasarımın ortaya çıkmadığı zamanlardan bu yana yaşamı kolaylaştıran önemli bir gereklilik olmuştur. Dünyada tasarım kavramı yokken çoğunluğu mühendis ve matematikçilerden oluşan bir grup insan istatistiksel verileri görselleştirerek bilgilendirme tasarımına ilişkin ilk örnekleri ortaya koymuşlardır. İstatistiksel grafikler ve veri haritaları, 20. yüzyılın başında görevini "bilgi verme amaçlı iletişim tasarımı" yapan grafik tasarımcılara devretmiştir. Bilgilendirme tasarımına doğal olarak aşina olan grafik tasarımcıları uzun süre tek başlarına projeler yapmışlar zaman zaman bir kaç grafik tasarımcı bir arada çalışarak bilgilendirme tasarımı projelerini oluşturmuşlardır. Ancak tasarım teknolojilerindeki gelişmeler paralelinde

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008
Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

bilgilendirme tasarımları da değişerek ve gelişerek meslekler arası işbirliğini gerektiren ve teknolojiye ayak uydurmak zorunda olan bir sürece girmiştir. Bu noktada bilgilendirme tasarımcısı denince akla sadece grafik tasarım temelli insanlar değil, mimarlar, mühendisler, psikologlar, ekonomistler ve projeye bağlı olarak pek çok uzmandan oluşan bir proje ekibi gelmektedir. Kısacası bilgilendirme tasarımı günümüzde disiplinler arası bir alana dönüşmüş olup, grafik tasarım disiplininin bu alan içerisindeki yeri ve önemi daha da bir artmıştır.

Bilgilendirme Tasarımı

Eski çağlarda ilk insanların mağra duvarlarına çizdikleri resimler, Mısırlılar'a ait kil tabletler üzerindeki hiyeroglifler insanların bilgilerini birbirlerine aktarmalarını sağlayan önemli iletişim araçlarıdır diyebiliriz. Dolayısıyla bilgi insanoğlu varolduğundan beri vardır ve insanoğlu bilgiyi iletebilmek için farklı yöntemler arayışına girmiştir. Konuyla ilgili olarak siyasal bilimci ve bilgi yönetimi uzmanı Horn şöyle söylemektedir:

> Mısırlı katipler her gün pazar yerinde oturup, hiyerogliftik mektuplar, roporlar, notlar, ve müşterileri için teklifler yazmışlar. En azından o günden beri, insanların iletişimlerini daha etkin kılmak amacıyla onlara yardımcı olma mesleği gelişmiştir. İletişim uzmanlarına toplumumuzda sıkça rastlanmaktadır: Başkasının adına yazan yazarlar (hayalet yazar), teknik yazarlar, reklam yazarları ve sanat yönetmenleri, halkla ilişkiler yazarları ve pazarlama danışmanları en sık görülenlerdir. İnsanoğlunun çaba gösterdiği herhangi bir alanda, ilk önce, bir uzmanlaşma süreci, sonra da uzmanlıkta artış gözlenmektedir. Bilgilendirme tasarımı; çok eski bir meslek olan iletişim asistanlığının güncel tezahürüdür (Horn, 2009: 30).

19. yüzyılın başlarında sanayi devrimiyle birlikte birçok alanda olduğu gibi iletişim teknolojileri alanındaki hızlı gelişmelerin sonucu olarak ulaşılması kolay hale gelen bilgi yoğun bir şekilde artmaya başlamıştır. Mevcut bilgiyi hedef alıcıya doğru ve hızlı bir şekilde aktararak bu bilgi yoğunluğunun neden olduğu karmaşadan insanları kurtarmak için bilgiyi sistemli bir biçimde sunmayı amaçlayan bilgilendirme tasarımının gerekliliği önem kazanmıştır. Dolayısıyla yeni yeni adını duymaya başladığımız bilgilendirme tasarımı kavramı aslında uzun bir geçmişi olan, günümüzde büyük bir hızla gelişen teknolojinin bir gerekliliği olarak farkına varılan, dünya çapında tartışılan ve günümüzde çeşitli mesleklerden kişilerin dahil olarak olgunlaşma sürecine giren disiplinlerarası bir kavramdır.

> Bilgilendirme tasarımı, uygulanmış projeler bazında varlığı çok eskilere dayanıyor olsa da kavram olarak ilk kez 1970'lerde seslendirilmeye başlanmıştır. Richard Saul Wurman 70'li yıllara kadar yaygın ismin bilgilendirme mimarisi olduğunu, sonraları bilgilendirme tasarımının kullanılmaya başlandığını söylemektedir. Pek çok insanın aklında bilgilendirme tasarımı, iç mimari ve endüstriyel tasarım gibi "güzel gösteren tasarım" olarak yerleşmişti. İç mekan tasarımcıları yaşanılan mekanı güzelleştirirken, endüstriyel tasarımcılar işlevsel tasarım yapan bir tür mühendislerdi. Bilgilendirme tasarımı da benzer anlayışla, problemin en doğru çözümünü değil, hangi haritanın en güzel göründüğünü temsil ediyor gibi düşünülüyordu. Mimarlık kavramından geliyor olması, bilgilendirme tasarımına olumlu kazanımlar sağlamıştır. Çükü mimarlık, o yılların dünyasında işleyişi en iyi anlatan sözcüktü. Bilgilendirme mimarisi kavramından bilgilendirme tasarımına geçiş böyle olmuştur. Günümüzde halen bilgilendirme tasarımını bilgilendirme mimarlığı olarak adlandıranlara rastlanmaktadır (Güler, 2008: 11).

Sözcük anlamı bilginin ve bilgilendirme biçiminin tasarımı olan bilgilendirme tasarımının ana ilkesi, izleyicisi için karmaşık bir veri yığınını anlaşılır ve anında ulaşılabilir kılmaktır. Bunu başarabilmek için, tasarımcılar veri gruplarını iyi tasarlanmış şemalar, grafikler veya diyagramlar şeklinde organize ederler. Bunların örneklerini yıllık raporlarda, bilimsel ders kitaplarında, havaalanlarında, terminallerde, trafikte ve günlük yaşantımızın hemen hemen her alanında görebiliriz. Bilgilendirme tasarımları, iyi tasarlandığında yaşamımızı kolaylaştırdığı gibi kötü tasarlandığında da yaşamımızı bir kabusa dönüştürebilirler.

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

Bilgilendirme tasarımı özelikle kamusal alanlarda çok dikkat edilmesi gereken bir konu olup, iletilmek istenen bilginin "herkes" e hitap etmesi ve "herkes"in kullanabileceği şekilde tasarlanması gerekir. Dolayısıyla bilgilerin kullanıcılara doğru ulaştırılması yapılan bilgilendirme tasarımı uygulamalarının olabilecek en verimli şekilde kullanılabilmesi için ilk şarttır diyebiliriz. Örneğin hangi saatte, hangi duraktan geçip, nereye gideceği belli olmayan ve numarası bilinmeyen bir otobüsün, belli bir noktaya, belli bir saatte, toplu taşıma kullanarak ulaşmak isteyen bir kullanıcıya faydası yoktur.

Bilgilendirme tasarımının algılanması, tanınması ve yaygınlaşması amacıyla disiplinlerarası araştırma yapan, alanın resmi temsilcisi Uluslararası Bilgilendirme Tasarımı Enstitüsü - International Institute for Information Design (IIID) "Bilgilendirme tasarımı, kullanıcıların belirlenen gereksinimleri doğrultusunda, mesajın taşıyacağı içeriğin ve sunulacağı ortamın belirlenmesi, planlanması ve biçimlendirilmesidir" şeklinde bir tanımlama yapmaktadır (Grafik Tasarım Dergisi, 2009, s.83'teki alıntı).

Bilgilendirme tasarımı köklü bir tarihsel birikimi olmasına rağmen yer yer tanınan, yer yer tanınmayan, yer yer de yanlış tanınan bir tasarım dalıdır. Zamanla kuramsal tartışmalar ve ortak söylemlerle adı konmuş ve tasarım dünyasında kendine yer edinmiştir. Adlandırılması yeni bir dönemin başlangıcı gibi değil, var olan bir kavramın keşfi gibidir. Farklı disiplinler arasındaki iş birliğiyle şekillenme sürecine giren bu alan iletişim teknolojilerinin gelişimine kadar bir bütün olarak algılanamamıştır. Gözlemlenebilmesi gelişen iletişim ve ulaşım kanalları sayesinde olanaklı olmuştur (Güler, 2008: 6). Bilgi yönetimi uzmanı Horn da şu sözleriyle bilgilendirme tasarımının tamamen şekillenmemiş bir meslek olduğunu belirtmektedir:

> Bilgilendirme tasarımı tümüyle şekillenmiş bir meslek değildir. Uygulayıcıları tarafından bu meslek hakkında farklı görüşler dile getirilmekte, hatta farklı adlandırmalar benimsenmektedir. Gazete ve dergilerde bilgilendirme grafiği (information graphics); iş dünyasında sunum grafiği (presentation graphics) veya iş grafiği (business graphics); ve bllimde bilimsel görselleştirme (scientific visualization) olarak adlandırılmaktadır. Bilgisayar mühendisleri arayüz tasarımı (interface design) diye adlandırırken, konferans yardımcıları grafik kayıt (graphic recording) ve mimarlar işaret sistemi (signage) ya da yönlendirme (wayfinding) gibi deyimler kutlanmaktadır. Grafik tasarımcılar sadece tasarım (design) sözcüğünü kullanmaktadırlar. Tüm bu uygulayıcıların farklı adlandırmalara olanak veren özel ilgi alanları olsa da, özünde kaygılarının ve uygulamalarının çoğu benzerdir. Farklı deyimlere rastlanması; bilgilendirme tasarımının, birbirleriyle çok az ya da hiç ilişkisi bulunmayan ayrı gruplar tarafından tanımlandığını göstemektedir. Böyle olsa bile, "bilgilendirme tasarımı" bayrağı altında yola çıkma konusunda gittikçe artan bir eğilim olduğu da şüphe götürmez (Horn, 2009: 30-32).

İletişim tasarımı olarak da bilinen Bilgilendirme tasarımı; tipografi, grafik tasarım, uygulamalı dilbilim, uygulamalı psikoloji, uygulamalı ergonomi, bilgisayar ve diğer alanları içine çeken bir hızla büyüyen bir disiplindir. Bilgilendirme tasarımı; formlar, yasal belgeler, işaretler, bilgisayar arayüzleri, teknik bilgi ve işletme / montaj talimatları gibi şeyleri anlamak ve kullanmak için insanların ihtiyacına bir cevap olarak ortaya çıkmıştır (Walker ve Barratt, 2008). Dolayısıyla bilgilendirme tasarımının uygulama alanları çok geniştir. Kullanım klavuzları, haritalar, trafik ve yönlendirme işaretleri, piktogramlar, istatiksel verilerin sunumu, raporlar, prospektüsler, etkinlikler, sergiler, fuarlar, açık / kapalı, özel / kamusal, alanlarda ihtiyaç duyduğumuz yönlendirmeler, uyarılar vs. bu konunun uygulama alanlarıdır.

Bilgilendirme tasarımının yeni bir akademik disiplin olduğunu ancak bilginin yeni bir alan olmadığını belirten İsviçreli bilgilendirme tasarımı profesörü Pettersson; bugünün bilgilendirme tasarımının kökeninin, grafik tasarım, mimarlık, mühendislik ve bu alanlardaki eğitim öğretim ve üretimlere dayandığını, insanların bilginin açık ve seçik sunumu ve yorumlanmasına olan ihtiyacı kabul ettiklerini söylemektedir (Pettersson, 2012: 31-32).

Bilgilendirme tasarımı; hedef kitle alıcılarının bilgi gereksinimlerini karşılamak için, mesajın analizi, planlanması, sunumu ve anlaşılmasını kapsayan bir disiplin olup, iyi tasarlanmış bir bilgilendirme

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

tasarımı çalışması hem estetik, ergonomik ve ekonomik olacak hem de ilgili gereksinimleri karşılayacaktır (Pettersson, 2002: 19).
Rune Pettersson; bir bilgi alanı olarak bilgilendirme tasarımının dört ana madddeyle açıklayabileceğimiz bir temel üzerine kurulu olduğunu belirterek, bu maddeleri şöyle sıralamıştır:

1. Bilgilendirme tasarımının çok disiplinli olması.
2. Bilgilendirme tasarımının çok boyutluluğu.
3. Bilgilendirme tasarımındaki teori ve uygulama iş birliği.
4. Bilgilendirme tasarımında firma kurallarının olmaması (Pettersson, 2012: 31).

Günümüzde halen üzerine kuramsal araştırmalar yapılan bilgilendirme tasarımı ile ilgili farklı alanlardan gelen insanlar tarafından çeşitli tanımlamalar yapılmış ve yapılmaktadır.
Siyasal bilimci ve bilgi yönetimi uzmanı Horn (2009)'a göre; "Bilgilendirme tasarımı; bilginin insanlar tarafından etkin ve verimli olarak kullanılmasına olanak verecek şekilde hazırlanma sanatı ve bilimidir" ve temel hedefleri şunlardır:

1. Anlaşılabilir, hızlı ve doğru bir şekilde düzeltilebilir ve kolayca etkin eyleme dönüştürülebilecek belgeler geliştirmek.
2. Ekipmanla olabildiğince kolay, doğal ve keyif verici etkileşimler tasarlamak. Bu; etkileşimli arayüz tasarımında birçok sorunun çözülmesini sağlar.
3. İnsanların, rahatlık ve kolaylıkla üç boyutlu boşlukta yön/yol bulmalarını sağlamak (özellikle kentsel alanlarda; fakat son gelişmelere bakıldığında sanal alan da bu kapsama dahil edilebilir) (Horn, 2009: 30).

Carnegie Mellon Üniversitesi Tasarım Yüksekokulu Başkanı Irwin ise; bilgilendirme tasarımının insanlar için dil tasarlamak olduğunu belirterek, yapılan çalışmanın insanlar için dünyayı anlama ve algılama konusunda bir tür dil görevi göreceğini, bir başka deyişle içinde yaşadıkları dünyanın dilini bu yolla anlayabileceklerini ifade etmektedir (Güler, 2008, s.10'daki alıntı).

Kısaca bilgilendirme tasarımı hızla artan bilginin tüm insanların anlayabileceği ortak bir dilde sunum biçiminin tasarlamasıdır diyebiliriz. Günümüzde yüksek hızda ulaşım, küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve sosyal eylemciliğiyle hızlı tempolu modern dünyanın ihtiyaçları bilgilendirme tasarımına duyulan ihtiyacı daha da bir arttırmaktadır.

Bilgilendirme Tasarımında Disiplinlerarası Tasarım İşbirliği

Bilgilendirme tasarımının tek başına tümüyle şekillenmiş bir meslek olamaması disiplinlerarası bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü grafik tasarım, mimarlık, mühendislik, endüstri tasarımı, şehir planlama gibi alanla ilgili disiplinlerin her biri bilgilendirme tasarımını farklı isimlerle adlandırmaktalar ayrıca birbirleriyle tam bir işbirliği oluşturamamaktadırlar. Örneğin; bilgisayar mühendisleri arayüz tasarımı (interface design) diye adlandırırken, mimarlar işaret sistemi (signage) ya da yönlendirme (wayfinding), grafik tasarımcılar ise sadece tasarım (design) sözcüğünü kullanmaktadırlar (Horn, 2009: 30-39). Bu isim farklılıkları ve işbirliğinin sağlanamaması bilgilendirme tasarımının tanınmasını zorlaştırdığı gibi alanın tümüyle şekillenmiş başarılı bir meslek olmasını da engellemektedir.

Günümüzde gelişen teknolojinin de etkisiyle meslekler arası bir işbirliğinin gerekliliği durumu ortaya çıkmış olup, plastik sanatlar disiplinleri de kendi arasında iç içe geçerek sanat ve tasarımda disiplinlerarası işbirliğini oluşturmuşlardır. Dolayısıyla bu disiplinlerarası işbirliğinin bilgilendirme tasarımlarında da görüldüğü ve tasarlanan çalışmaların disiplinlerarası iş birliği içerisinde gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Konuyla ilgili olarak Amsterdam'daki Information Design Studio firmasının başkanı Gerlinde Schuller şöyle söylemektedir:

> Bilgilendirme tasarımı, disiplinlerarası bir yaklaşımdan türemiştir. Bu alanda etkin olan kişiler farklı bilim dallarından gelmektedir. Diğer bilim dallarıyla içeriğe bağlı bir şekilde devamlı olarak işbirliği yapmışlar ve bu diğer yaklaşımlar ile düşünce yöntemlerini, ilham kaynağı olarak kullanmışlardır. Yenilikçi grafik gösterimlere ek olarak, her şeyden önce, yeni düzen, yönlendirme ve etkileşim yöntemleri keşfetmişlerdir. Ayrıca bunlar, karmaşık olgu dizinlerinin yorumlanması için temel standartlar oluşturmuş ve günlük yaşantı için yeni uyum destekleri sağlamışlardır (Schuller, 2009: s.40).

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

Tasarımın içinde ve ötesinde işbirlikli çalışma çok yeni bir oluşum olmayıp, tasarım dünyasının saygı duyulan şirketi Pentagram 1972 yılında bu etkileşimli iş ortaklığı uygulamalarına olanak sağlamak için kurulmuştur. O günden bu yana 19 ortaklı uluslararası şirket, pek çok disiplini temsil etmiş ve iş ortaklığı kültürel yapısının temel bir parçası olmuştur. 2005 yılında, Bloomberg firmasının New York'taki merkez ofisinin iç mekan grafik tasarım projesini, yönlendirme tasarımı alanında uzman olan Paula Scher ve etkileşimli tasarım uzmanı olan ortağı Lisa Strausfeld, Studio Architecure ile birlikte yürütmüşlerdir. Proje kapsamında hem bina grafikleri hem de medya enstalasyonları (medya yerleştirmeleri) olduğundan disiplinlerarası bir işbirliği kurulmuş ve başarılı çalışmalar ortaya konmuştur (Twemlow, 2011: 27). Dolayısıyla farklı iki disiplinden tasarımcının işbirliği içerisinde çalışması; mekan içi iletişimde yaratımların artması ve hedef alıcılara bilginin doğru ve eksiksiz olarak etkili bir şekilde aktarılması açısından tartışılmaz bir öneme sahiptir. Doğru ve etkili bir bilgilendirme tasarımı için doğru bir mekan tasarımına ve doğru bir görsel iletişime, dolayısıyla disiplinlerarası tasarım işbirliğine ihtiyaç vardır.

Tasarım, başlangıçta sadece sanat eğitimi veren kurumlarda ana ders iken, 1950 yılından sonra bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak büyük bir değişim geçirmiş ve hemen hemen her disipline hitap eder konuma gelmiştir. Bu değişim karşısında tasarım eğitiminin de değişime uğraması kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla tasarım eğitimi veren programlara, akademisyen ve öğrencilere bu alan için yeterli ve yaratıcı çözümler üretebilecek nitelikler kazandırılması amacıyla ICOGRADA (The International Council of Graphic Design Associations) – Uluslararası Grafik Tasarım Dernekleri Konseyi ilkini 2000 yılında yayınladığı Tasarım Eğitimi Manifestosu'nu 2011 yılında eksikleri giderilmiş kapsamlı bir şekilde tekrar yayınlamıştır. "Icograda 2011 Tasarım Eğitimi Manifestosu" nda; tasarım alanında kültürlerarası ve meslekler arası işbirliğinin arttırılması, öğrencilerin teknolojideki gelişimlere ve getirdiği yeniliklere hazırlanması ayrıca niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemlerinin öğrenciye öğretilmesi vurgulanmıştır.

Bilgilendirme tasarımı ile ilgili farklı meslekten uzmanları bir araya getirerek alanla ilgili başarılı çalışmaların ortaya konulabilmesi için, yurtdışında SEGD ve IIID adlı bilgilendirme tasarımı konusunda yönlendirici ve eğitici kuruluş ve dernekler kurulmuştur. Bu kuruluşlar her yıl alanla ilgili uluslararası yarışmalar düzenlemekte, profesyonelleri ve öğrencileri ödüllendirmektedir.

Bu kuruluşlardan IIID; 2007 yılında İsveç'teki Malardalen Üniversitesi ile birlikte, uzaktan eğitim veren IDU (Information Design University) – Bilgilendirme Tasarımı Üniversitesi projesini başlatmışlardır. Sanal Bilgi Tasarım Üniversitesi olan IDU'nun kurulma fikri; IIID'deki toplantılarda gündeme gelen, bilgi tasarımı öğretimi için bir birleşik taban geliştirme konusundaki tartışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. IDU çeşitli ülkelerdeki üniversitelerin de katılımıyla uluslararası çevrimiçi üniversite olmayı amaçlamaktadır (Information Design Exchange [IDX], 2007: 24).

Ne yazık ki ülkemiz bu anlamda bir adım daha geriden ilerlemekte, Ülkemizde IIID üyesi üniversite bile bulunmamaktadır. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Namık Kemal Sarıkavak Grafik Tasarım Dergisi'nin 54. sayısında yayınladığı makalesinde Hacettepe Üniversitesi örneğiyle ülkemizdeki bu durumu güzel bir şekilde özetlemiştir. Sarıkavak (2013)'a göre; ülkemizde "Avrupa Birliği'ne Uyum Çerçeve Anlaşması" bağlamınca ve "Bologna Süreci"ne uygun olarak dersler güncellenmiş, hem bölüm içi hem de bölüm dışı seçmeli derslerin sayısı arttırılmıştır. Ancak, çok disiplinli ya da çift dallı bir eğitim ve öğretim ortamı oluşturmayı amaçlayan Bologna Vizyonu yeterince anlaşılamamış, özellikle güzel sanatlarda ve de grafik bölümünde tam anlamıyla bu amaca ulaşılamamıştır. Dolayısıyla Bologna Süreci'nin ruhu tam olarak özümsenemediği için eski alışkanlıklarla bu yaklaşımlar yürütülmeye çalışılmıştır. Anlayış yeni olsa da, müfredat ve program gerçek anlamda yenilikçi olamamıştır (Sarıkavak, 2013).

Twemlow, giderek artan sayıda tasarım okulunun, öğrencileri iş ortamının yeni gerçekliğine alıştırmak ve kişisel eğilimlerini yansıtma fırsatı bulmaları için disiplinler arası derslerin sunulduğunu belirterek Kaliforniya'daki Pasedana Art Center Tasarım Okulun'u örnek göstermiştir. Bu okulda çeşitli tasarım kökenlerine sahip yüksek lisans öğrencileri Disiplinlerarası Atölye'de birlikte çalışmaktadırlar. Ürün tasarımcısı Karen Hofman, Grafik Tasarım Bölüm Başkanı Nikolaus Hafermaas ve bilimkurgu yazarı,

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

aynı zamanda Visionary in Residence kitabının yazarı Bruce Sterling tarafından yürütülen bu programda ekip olarak bir tasarım projesinin kavramından pazarlamasına kadar, her yönünün çalışılmasına odaklanılmaktadır (Twemlow, 2011: 28).

Ünlü Hollandalı tasarımcı Gert Dumbar; bilgilendirme tasarımında disiplinlerarası işbirliği ve bu işbirliği içerisinde grafik tasarımcının yeri ve önemini şu şekilde vurgulamaktadır:

> Mimar yıkılmayacak bir bina yapar. Grafik tasarımcı ise binanın sinyalizasyon sisteminden sorumludur. Bu durumda, mimarla çalışmak durumundadır. Bazen bina için görsel kimlik önerir. Bu, birlikte uyum içerisinde çalışma meselesi. Bu tip bir işbirliğinin herhangi bir kuralı yok; tamamen mimarın ve grafik tasarımcının entelektüel kalitesi ile ilgili bir durum; eğer bu kalite yüksekse, mimar ve tasarımcı bir arada çok güzel işler ortaya çıkarabilirler, Mimarlar, her şeyi yapabileceklerini iddia etseler de, bu olanaksız, her şeyi yapamazlar. Ben öğrencilerimi de farklı disiplinlerle çalışmaya teşvik ediyorum. Onları moda tasarımı bölümüne, kuram bölümüne, hatta konservatuara yönlendiriyorum. Çünkü grafik tasarım diğer disiplinlerle çalışmaya çok açık bir disiplin, … (Tuncer, 2009, s.54'teki alıntı).

Grafik Tasarım Disiplininin Bilgilendirme Tasarımı İçirisindeki Yeri

19. yüzyılın başlarında sanayi devrimiyle birlikte Kültürel ve politik alanlarda gerçekleşen büyük değişimlerin sonucunda tasarımda da yeni uzmanlık alanları ortaya çıkmıştır. Modern endüstri ve toplumun değişen taleplerine karşılık olarak kendi kimliğini kazanmaya başlayan grafik tasarım da bu uzmanlık alanlarındandır. Gelişen teknolojinin getirdiği yenilikler ve bunun sonucu ortaya çıkan bilgi yoğunluğunun tasarlanması ihtiyacı ile birlikte bilgilendirme tasarımında grafik tasarımın gerekliliği de gün geçtikçe daha da bir belirginleşmiştir. Yani grafik tasarım 19. yüzyılın başlarında bir uzmanlık alanı olarak ortaya çıkmasıyla birlikte bilgilendirme tasarımı ile buluşmuştur diyebiliriz.

Tasarım teknolojilerindeki gelişim ve değişimler paralelinde grafik tasarım disiplini de değişerek mesleklerarası işbirliğini gerektiren ve teknolojiye ayak uydurmak zorunda olan bir sürece girmiş bulunmaktadır. Artık tasarım okullarının tasarım dışındaki bilgi alanlarıyla da ilgili olması ve grafik tasarımın başka alanlardan yalıtılarak öğretilmemesi gerekmektedir. "Icograda Tasarım Eğitimi Manifestosu" nda bu konu ayrıntılı bir şekilde vurgulanmıştır.

Grafik tasarım disiplini; tasarladığı görsel çalışmalarla insanlar arasında iletişimi sağlayan, onları bilgilendiren önemli bir gereklilik olduğu için disiplinlerarası bir alan olan bilgilendirme tasarımı içerisindeki yeri ve önemi oldukça önemli bir hale gelmiştir.

"Bir grafik tasarım problemi daima iletişimle ilgilidir. Tasarımcı; uygulama yöntemlerinin yanı sıra görsel algılamanın doğasını, görsel yanılsamanın rolünü ve sözel ile görsel iletişim arasındaki ilişkileri de bilmek ve göz önüne almak zorundadır" (Becer, 1999: 34). Bilgilendirme tasarımlarında kitle ile iletişimi en doğru şekilde sağlayabilmek için grafik tasarımın en önemli görevlerinden biri olan iletişim yönünün bu alanda mutlaka kullanılması, gözardı edilmemesi gerekmektedir. Gerek grafik tasarım ilkeleri gerekse elemanları doğrultusunda doğru ve kolay iletişimi sağlayacak olan grafik tasarımcılar bilgilendirme tasarımı alanında önemli bir yere sahiptirler.

Bilgilendirme tasarımı, kavram olarak uzun yıllar grafik tasarımla birlikte ve grafik tasarımın içinde var olmuştur. Özünde bulunan bilgilendirme amacı, etkili iletişim kurma hedefi ve disiplinlerarası yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda bilgilendirme tasarımının, grafik tasarımı ile aynı anlayışa ve doğaya sahip olduğu görülmektedir.

Mesajın içeriğini belirlemek ve hedef kitleye göre görselleştirerek hedef kitleyi bilgilendirmek; hem grafik tasarımın hem de bilgilendirme tasarımının en önemli ortak amaçlarındandır. Grafik tasarım ve bilgilendirme tasarımının kesiştikleri bu ortak amaç bilgilendirme tasarımının grafik tasarımın bir alt dalı olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Ancak ne grafik tasarım ne de bilgilendirme tasarımı birbirinin alt dalı değillerdir. Bu konuyla ilgili Güler şunları söylemektedir:

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

> …Ne grafik tasarım tam anlamıyla bilgilendirme tasarımının içerisinde yer alır, ne de bilgilendirme tasarımı grafik tasarımın içerisinde. Burada iki unsurun kesişmesinden ve birlikte hareket etmesinden bahsedilmektedir. Aralarındaki ilişki doğal olarak kesiştikleri noktalarda ortaya çıkmaktadır. Grafik tasarımın özünde yer alan "mesajın içeriğini belirlemek ve hedef kitleye göre görselleştirmek", bilgilendirme tasarımının da amaçlarından biridir (Güler, 2008: 14).

Dolayısıyla modern çağın gereği olarak bilgilendirme tasarımı disiplinlerarası bir meslektir ve alanla ilgili doğru ve etkili çalışmaların ortaya konulabilmesi için disiplinler arası iş birliği şarttır. Grafik tasarım, bilgilendirme tasarımı çalışmalarında mesajın en iyi şekilde görselleştirilerek doğru ve etkili bir görsel iletişimin sağlanabilmesinde önemli bir disiplindir. Gerçekleştirdiği grafik tasarım projelerinde de görevi mesajın görselleştirilmesi olan grafik tasarımcı, çoğunlukla tasarımlarını gerçekleştirirken bilgilendirme tasarımcısı gibi davranmakta, ancak bilgilendirme tasarımı projelerinde farklı uzmanlık alanlarından kişilerle birlikte çalışmaktadır. Konuyla ilgili olarak Grafik tasarımcı Akın Nalça, Grafik Tasarım Dergisi'nde yayınlanan röportajında şöyle söylemiştir:

> Her konu ve alan kendine ait bir bilgi içeriyorsa o bilgiyi en geniş duyumla seçme, kullanma, organize etme ve sunumla ilgili olarak kullanıcının ihtiyaçlarını konular arası bir hiyerarşik yapıyla iletme becerisi bilgilendirme tasarımı ile kolaylaştırılır. Aksi halde bilgilendirmenin içeriği doğru iletilmez. Değişimlerin farkı gösterilemez, bir yönlendirme yapılamaz. Yani bilgilendirme tasarımı etkili iletişimin en basit kurallarla kurulma disiplinidir. Ham bilginin, süreçlerin ve aksiyonların set edilmesi bilgilendirme tasarımının ana alanıdır. Grafik tasarım bu bilgiyi kendi disiplini ve diğer disiplinlerden alacağı destekten de yararlanarak kullanıcının algısını oluşturacağı görsel yapıya dönüştürür (Grafik Tasarım Dergisi, 2009, s.78'deki alıntı).

"Teknolojik gelişmeler tasarımcıyı yaratım sürecinin kalbine yerleştirmiştir. Çoğu zaman bir grafik tasarımcı tasarım sürecini idare eder ve işin gerektirdiği diğer yaratıcı disiplinlerin koordinasyonunu sağlar…" (Ambrose ve Harris, 2012: 13). Bundan dolayıdır ki bilgilendirme tasarımında disiplinlerarası ilişkilerde de çoğu disiplin içerisinde grafik tasarımın görevi daha ağır basmakta ve bilgilendirme tasarımcılarının çoğunun grafik tasarım kökenli olduğunu görmekteyiz. Bu durumun en önemli nedenlerinden bir diğeri de grafik tasarım ürünlerinin hemen hemen hepsinin temelinde bilgilendirme amacının olması ve grafik tasarım mezunlarının alanla ilgili temel alt yapı birikimlerinin daha güçlü olmasıdır diyebiliriz.

Bilgilendirme tasarımcısını infographer olarak da isimlendiren Pettersson; bir infographer'ın hem açık, anlaşılır ve yalın metinler yazma hem de yalın illüstrasyonlar yaratma becerisinin olması gerektiğini belirtmektedir (Pettersson, 2002: 20). Bu konularla ilgili her grafik tasarım mezunu eğitimi süresince temel zorunlu dersler almakta ve bilgilendirme tasarımları için önemli olan tipografi ve illüstrasyon konularına hâkim olabilmektedir.

Schuller (2009)'in belirttiği üzere "Günlük yaşamımızda bilginin hızla artan karmaşıklığı, geniş çaptaki görsel iletişim disiplini içinde, dersleri, uygulayıcıları ve teorisyenleriyle, derinliği olan özel bir alan olarak kendini ayırt eden, 'bilgilendirme tasarımı' adında bir disipline yol açmıştır" (Schuller 2009: 40). Schuller bu sözleriyle bilgilendirme tasarımının grafik tasarımla etkileşim içinde olduğunu açıkça vurgulamaktadır.

Bilgilendirme tasarımı ve grafik tasarım kavramlarının her ikisinde de temel amaç hedef kitleyi bilgilendirmek olup, bazı amaç ve uygulama yöntemleriyle iç içe geçmiş durumdadırlar. Ancak her grafik tasarım ürünü, bilgilendirme tasarımı değildir. Bir tasarımın bilgilendirme tasarımı olarak adlandırılabilmesi için öncelikle yoğun bilgi aktarımına sahip olması ve bu yoğun verilerin irdelenip, izleyicinin algılayabileceği şekilde yalınlaştırılarak görselleştirilmesi gerekmektedir. Örneğin; bir konferans afişinin amacı izleyicinin dikkatini çekmek ve etkinlikle ilgili bilgi vermek iken, konferansta sunulan sunum posterlerinin amacı yoğun bir araştırma sonucu elde edilen bilgiyi izleyiciye hızlı ve kolay anlaşılabilir bir şekilde aktarmaktır.

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

Kısaca, bilgilendirme tasarımı ve grafik tasarım birbirinin alt dalı olmayıp, grafik tasarım disiplinlerarası bir meslek olan bilgilendirme tasarımının en önemli disiplinidir.

SONUÇ

Bilgilendirme sistemleri yaşamımızı kolaylaştıran önemli bir gerekliliktir. Bu alanda başarılı tasarımların ortaya konulabilmesi için disiplinlerarası iş birliğin ve bu iş birliği içerisinde tasarımlara şekil ve yön verecek grafik tasarım disiplininin önemi oldukça büyüktür. Bilgilendirme tasarımı alanıyla ilgili farklı disiplinlerin iş birliği içerisinde çalışması; mekân içi ve dışı iletişimde yaratımların artması ve hedef alıcılara bilginin doğru ve eksiksiz olarak etkili bir şekilde aktarılması açısından tartışılmaz bir öneme sahiptir. Doğru ve etkili bir bilgilendirme tasarımı için doğru bir mekân tasarımına, doğru malzemeye ve doğru bir görsel iletişime, dolayısıyla disiplinlerarası tasarım iş birliğine ihtiyaç vardır.

Özünde bulunan bilgilendirme amacı, etkili iletişim kurma hedefi ve disiplinlerarası yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda bilgilendirme tasarımının, görsel iletişim tasarımı ile aynı anlayışa ve doğaya sahip olduğu görülmektedir. Mesajın içeriğini belirlemek ve hedef kitleye göre görselleştirerek hedef kitleyi bilgilendirmek; hem grafik tasarımın hem de bilgilendirme tasarımının en önemli ortak amaçlarındandır. Grafik tasarım ve bilgilendirme tasarımının kesiştikleri bu ortak amaç bilgilendirme tasarımının grafik tasarımın bir alt dalı olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Ancak ne grafik tasarım ne de bilgilendirme tasarımı birbirinin alt dalı değillerdir.

Gelişen teknolojinin getirdiği yenilikler ve bunun sonucu ortaya çıkan bilgi yoğunluğunun tasarlanması ihtiyacı ile birlikte bilgilendirme tasarımında grafik tasarımın gerekliliği ve disiplinlerarası iş birliğinin önemi gün geçtikçe daha da bir farkedilir hale gelmektedir.

KAYNAKÇA

Ambrose, G., ve Harris, P. (2012). Grafik Tasarımın Temelleri. (M. E. Uslu, Trans.) İstanbul: Literatür Yayınları.

Becer, E. (1999). İletişim Ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Yayınevi.

Grafik Tasarım Dergisi. (2009, Ocak). Bilgilendirme Tasarımı (28) . (Ö. Durmaz, Ed.) İstanbul: Grafik Tasarım Yayıncılık.

Güler, T. (2008). Grafik Tasarımda Yeni Bir Alan: Bilgilendirme Tasarımı Ve Bir Uygulama. Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Horn, R. E. (2009). Bilgilendirme Tasarımı: Yeni Bir Mesleğin Doğuşu. (Ö. Durmaz, Ed.) Grafik Tasarım Dergisi (28), 30-39.

Information Design Exchange [IDX]. (2007). IIID Projects. 6 Ağustos 2013 tarihinde IIID web sitesi: http://www.iiid.net/PDFs/idxPublication.pdf adresinden alınmıştır.

Pettersson, R. (2012). IIID Material / Downloads. 8 Temmuz 2013 tarihinde IIID Web sitesi: http://www.iiid.net/PDFs/ItDepends.pdf adresinden alınmıştır.

Pettersson, R. (2002). Information Design: An İntroduction. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Sarıkavak, N. K. (2013). Hacettepe Örneğinden Hareketle, Grafik, Görsel İletişim veya İletişim Tasarımı Eğitiminin Bugünü ve Geleceği. Grafik Tasarım Dergisi (54), 66-74.

Schuller, G. (2009). Bilgilendirme Tasarımı=Karmaşa+Disiplinlerarası+Deney. (Ö. Durmaz, Ed.) Grafik Tasarım Dergisi (28), 40-43.

Tuncer, A. S. (2009). Tasarım Elbirliği İle Yüceltilebilir. (Ö. Durmaz, Ed.) Grafik Tasarım Dergisi (28), 54-55.

Twemlow, A. (2011). Grafik Tasarım Ne İçindir? (Ö. Dalsu, Trans.) İstanbul: YEM Yayınları.

Walker, S., & Barratt, M. (2008). Information Design By Sue Walker And Mark Barratt. 8 Temmuz 2013 tarihinde The National Archives Web Sitesi: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20080821115857/http://www.designcouncil.org.uk/en/About-Design/Design-Disciplines/Information-Design-by-Sue-Walker-and-Mark-Barratt/ adresinden alınmıştır.

Submit Date: 11.04.2017, Acceptance Date: 12.06.2017, DOI NO: 10.7456/10703100/008

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication